

Tomasz BAŁK*

BEZPIECZEŃSTWO TRANSGRANICZNE POLSKI

Artykuł porusza problematykę zorganizowanej przestępczości transgranicznej. W referacie zostały przedstawione przestępstwa, które są dokonywane przez zorganizowane grupy w całej Europie. Zamieszczono wiele danych statystycznych dotyczących problematyki przestępstw transgranicznych. Autor zwraca szczególnie uwagę na zagrożenia, jakie to zjawisko niesie dla krajów Unii Europejskiej. W artykule pokazano również, jakie wysiłki należy podjąć, by walczyć z tym zjawiskiem.

Słowa kluczowe: bezpieczeństwo transgraniczne, przestępczość zorganizowana, przestępczość transgraniczna

WSTĘP

Przełom XX i XXI wieku przyniósł wiele zmian, również tych dotyczących wzajemnych zależności państw. Obecnie wielkiego znaczenia nabierają transgraniczne, wręcz transnarodowe powiązania. Idą za tym również wzajemne zależności. Globalizacja, która stała się symbolem współczesności, nie omija również zjawisk patologicznych, takich jak np. przestępczość zorganizowana.

1. TRANSGRANICZNA PRZESTĘPCZOŚĆ ZORGANIZOWANA

Przestępczość zorganizowana¹ to zjawisko kryminalne występujące w skali międzynarodowej, którego nie można ściśle ograniczyć stanem faktycznym przestępstwa. Obejmuje ona zbiór poszczególnych przestępstw, złożoną postać (formę) społecznych zachowań, nie jest zjawiskiem wcześniej nieznanym, występowała w wielu krajach, w różnej formie, a przedmiotem jej zainteresowań były wybrane obszary życia społeczno-ekonomicznego. Sprawcy działają z chęci zysku lub żądzy władzy, działalność grupy trwa przez dłuższy czas, jest to zorganizowana struktura, w której występuje podział zadań między członkami. Sposobem zarabiania pieniędzy jest multiprzestępczość. Gru-

* gen. bryg. rez. dr inż. Tomasz BAŁK – Wyższa Szkoła Informatyki i Zarządzania w Rzeszowie, Centrum Studiów nad Terroryzmem

¹ [online] [dostęp: 2010]. Dostępny w Internecie: www.wikipedia.pl.

pa jest hermetyczna, zdyscyplinowana i poddana kontroli, używa przemocy lub innych środków zastraszania, dąży do wywarcia wpływu na politykę, organy ścigania, sądy lub media. Nieraz prowadzi działalność w skali międzynarodowej, „pierze brudne pieniądze”.

Przestępczość zorganizowana była kiedyś zjawiskiem lokalnym², lecz w ciągu ostatnich kilkudziesięciu lat, w wyniku przemian jakościowych, stała się bolączką całej społeczności międzynarodowej, zajmując czołową pozycję na liście największych problemów współczesnego świata. W Europie zaś, gdzie najwyraźniej zaznaczają się procesy politycznego i ekonomicznego jednoczenia państw, zagrożenie ze strony zorganizowanej przestępczości ma szczególny wydźwięk.

Postępująca integracja Unii Europejskiej, której konsekwencją jest m.in. tworzenie się jednolitego rynku bez granic wewnętrznych, opartego na swobodzie przepływu osób, towarów, usług i kapitału nie oznacza przecież wyłącznie korzyści, ale także poważne zagrożenia. Czynniki te sprzyjają bowiem szerzeniu się międzynarodowej przestępczości, wykorzystującej, powstałe w wyniku zniesienia naturalnych barier, luki w zakresie bezpieczeństwa i kontroli. W związku z powyższym zapewnienie bezpieczeństwa obywatelom Unii Europejskiej, a także państw nienależących do niej, wymaga ścisłej współpracy organów ścigania w walce z przejawami zorganizowanej przestępczości transgranicznej. Układ Schengen, znoszący granice wewnętrzne między państwami Unii Europejskiej, to jeden z głównych czynników sprzyjających rozwojowi zjawiska zorganizowanej przestępczości. Przestępczość ta i jej, niestety, ciągły rozwój bazuje głównie na złożonej sytuacji ekonomicznej i społecznej w różnych rejonach kontynentu, w szczególności zaś utrzymujących się dysproporcji w poziomie życia w poszczególnych krajach.

Transgraniczna przestępczość zorganizowana nie jest wyłącznie wewnętrznym zagrożeniem bezpieczeństwa Unii Europejskiej. Coraz częściej bowiem na terenie naszego kontynentu działają grupy przestępcze o rodowodzie azjatyckim, południowoamerykańskim, czy afrykańskim oraz grupy przestępcze pochodzące z państw europejskich. W ten sposób tworzona jest sieć przestępczych powiązań, której zwalczanie musi opierać się na wspólnym, międzynarodowym działaniu, a nie na samodzielnych możliwościach poszczególnych państw.

Do głównych kierunków działalności zorganizowanych grup przestępczych o charakterze transgranicznym należą³:

- przestępczość narkotykowa (nielegalna produkcja, przemysł i handel);
- handel ludźmi (zarówno w celu ich seksualnego wykorzystania, jak również do pracy przymusowej);
- organizowanie nielegalnej migracji;
- przestępczość gospodarcza (oszustwa, przestępstwa podatkowe, handel podrobionymi towarami);

² P. Kuzior, *Transgraniczna przestępczość zorganizowana jako zagrożenie dla bezpieczeństwa Europy*, [online] [dostęp: 2010]. Dostępny w Internecie: www.przestepczosczorganizowana.republika.pl/swiat_pliki/transgraniczna_pz.htm

³ *Coroczne raporty Europolu i rady Europy*.

- fałszowanie euro, pranie pieniędzy.

Zorganizowane grupy przestępcze o zasięgu międzynarodowym z roku na rok coraz bardziej specjalizują się w swoim procederze. Przystępstwa z ilości transformują na jakość. Mniejsza ilość przestępstw, ale przynoszących większe korzyści finansowe staje się rzeczywistością. Coraz większa specjalizacja przestępców i ich pomysłowość powoduje, że stają się oni coraz trudniejsi do wykrycia. Skuteczna walka z tym zjawiskiem musi być związana z ciągłym doskonaleniem służb ścigania.

Mając na myśli grupy przestępcze działające w Europie, należy wspomnieć o grupach: albańskich, tureckich i kurdyjskich, rosyjskich, litewskich, bułgarskich, polskich i włoskich. A z grup, które swój rodowód wywodzą spoza kontynentu można wymienić grupy: kolumbijskie, chińskie, wietnamskie oraz nigeryjskie. Wymienione grupy różnią się między sobą strukturą, modelem kierownictwa, używanymi w przestępczej działalności metodami, czy wreszcie obszarami największej aktywności, łączą je natomiast wysoka skłonność do umiędzynaradawiania swoich działań.

1. WALKA Z TRANSGRANICZNĄ PRZESTĘPCZOŚCIĄ ZORGANIZOWANĄ

Przedstawiając problematykę przestępczości transgranicznej, głównie odwoływać będę się do przykładów dotyczących granicy polsko-ukraińskiej w województwie podkarpackim oraz białoruskiej w województwie podlaskim.

Z dniem wstąpienia Polski do UE, tj. 01 maja 2004 roku, nasze przejścia graniczne z Ukrainą, Białorusią czy Rosją (Obwód Kaliningradzki) stały się zewnętrznymi granicami UE, zaś pozostałe granice z naszymi sąsiadami zostały formalnie zniesione (Układ z Schengen), co z kolei wpłynęło na swobodny obrót towarami wewnątrz wspólnoty. Zniesione zostały bariery celne w wymianie towarowej wewnątrz Wspólnoty oraz przyjęto Zewnętrzną Taryfę Celną w wymianie towarowej z krajami trzecimi. Należy pamiętać, że z dniem naszego przystąpienia do UE wiele regulacji krajowych (np. Kodeks Celny) przestało obowiązywać. Jako kraj członkowski przyjęliśmy ustawodawstwo unijne oparte na podstawowych i niezmiennych zasadach.

W ostatnich latach organy ścigające przestępczość transgraniczną otrzymały nowe zadania do realizacji. Współpraca przygraniczna w zakresie walki z przestępczością odbywa się na następujących płaszczyznach:

- 1) Wymiany posiadanych informacji operacyjnych o:
 - osobach i grupach dokonujących przestępstw na terytorium drugiej strony;
 - osobach i grupach planujących lub wyjeżdżających na terytorium drugiej strony w celu dokonywania przestępstw;
 - osobach poszukiwanych;
 - poszukiwanych rzeczach.
- 2) Wymiany informacji szkoleniowych o:
 - aktualnie obowiązujących wzorach dokumentów tj. dowodach tożsamości, dokumentach legalizacyjnych pojazdów i innych;
 - nowych, nieznanych dotychczas metodach popełniania przestępstw;
 - obowiązujących w danym kraju przepisach prawa.

3) Dokonywania sprawdzeń na terenie obu państw (np. Polski i Ukrainy):

- tożsamości osób przechodzących w materiałach operacyjnych, jak też zatrzymanych w związku z popełnieniem przestępstwa, ich znanych kontaktów przestępczych, posiadanych środków transportu, notowań kryminalnych;
- ustalonych operacyjnie miejsc pobytu/ukrywania się osób poszukiwanych przez wymiar sprawiedliwości i organy ścigania oraz osób zaginionych;
- identyfikacji nieznanymi osob i zwłok;
- zarejestrowanych pojazdów mogących pochodzić z przestępstwa na terytorium drugiego kraju, a także właścicieli pojazdów, które są wykorzystywane do popełniania przestępstw na terenie drugiej strony;
- autentyczności dokumentów (tożsamości, pojazdów i innych);
- abonentów telefonów, które są wykorzystywane przy popełnianiu przestępstw;
- innych wynikających z bieżącej sytuacji.

Zwalczanie zorganizowanej przestępczości transgranicznej głównie koncentruje się na zwalczaniu:

- przestępczości kryminalnej (rozboje, handel bronią, przemyt samochodów, handel ludźmi oraz zmuszanie obywateli Ukrainy, Białorusi do prostytucji na terenie RP, nielegalna migracja);
- przestępczości przeciwko Dziedzictwu Narodowemu;
- przestępczości gospodarczej;
- przestępczości narkotykowej.

Jednym z nowych zadań są, przejęte z dniem 01.09.2003r., zadania dotyczące podatku akcyzowego. Związane to jest głównie z poprawą skuteczności przy jego odbiorze. Mówiąc o akcyzie, należy również wspomnieć o coraz większej skuteczności w walce z szeroko rozumianą przestępczością akcyzową. Notowana jest coraz większa ilość ujawnianych przypadków przemytu wyrobów tytoniowych i alkoholowych. Likwidowane są nielegalne przepompownie, czy też rozlewnie paliw.

Zorganizowane grupy przestępcze, jak również organizacje terrorystyczne, aby funkcjonować, potrzebują znacznych środków finansowych. Pozyskują je między innymi z obrotu towarami pochodzącymi z przemytu głównie:

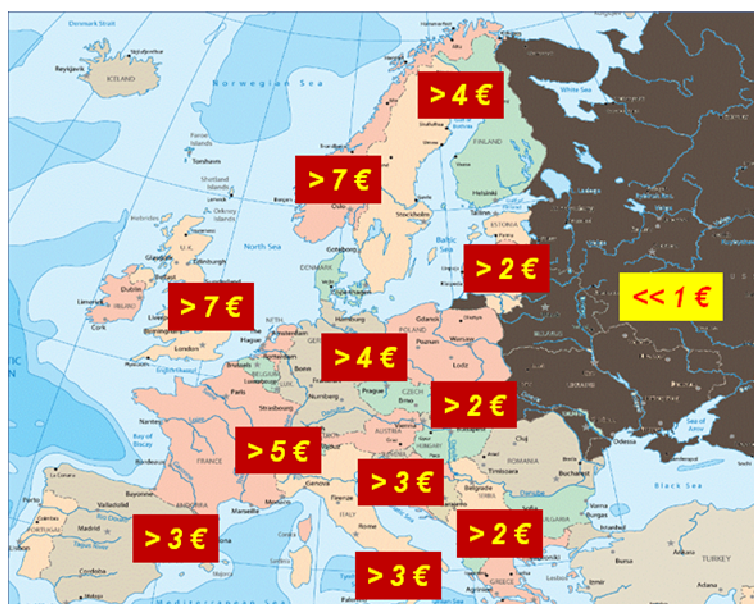
- narkotyków;
- substancji psychoaktywnych;
- papierosów;
- alkoholu;
- broni;
- towarów podrabianych;
- paliw i innych.

Wykorzystują przy tym prosty mechanizm, łatwość dostępu oraz niską cenę zakupywanego towaru w kraju pochodzenia, przy stosunkowo wysokiej cenie zbytu i wysokiemu zapotrzebowaniu na dany towar w kraju docelowym.

Innym mechanizmem wykorzystywanym przez grupy przestępcze jest nielegalne wprowadzanie do obrotu towarów, bez uregulowania ciążyących na nich wysokich należności podatkowych.

Czynniki sprzyjające przemytowi to głównie:

- kryzys gospodarczy – ubożenie społeczeństwa i przenoszenie działalności do szarej strefy (poza kontrolą fiskusa);
- niski poziom kar za przestępstwa w zakresie przemytu i obrotu nielegalnie sprowadzonymi towarami;
- masowość dostępu do towarów, będących przedmiotem przemytu, w krajach gdzie następuje organizacja przemytu;
- łatwość rozprowadzania towaru;
- brak szerokiego potępienia społecznego dla handlu nielegalnie sprowadzonymi papierosami,
- położenie geograficzne Polski sprzyjające przebiegowi głównych szlaków komunikacyjnych ze wschodu na zachód Europy,
- duży zysk, który związany jest z różnicą cen papierosów pomiędzy krajami UE a krajami Europy Wschodniej.

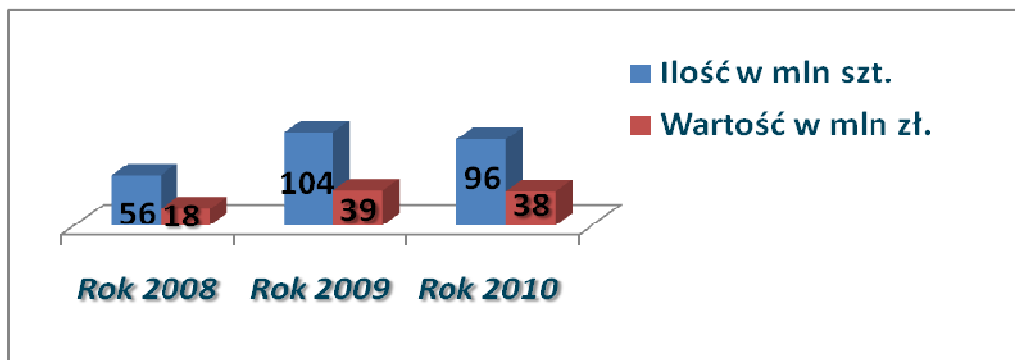
Rys. 1. Ceny papierosów na rynku europejskim

Źródło: Podlaska Służba Celna

Wszystkie te czynniki sprawiają, iż przemyt, głównie papierosów, jest bardzo opłacalnym procederem. Dlatego pośrednikami, tj. dużymi dostawcami i odbiorcami, są zorganizowane grupy przestępcze, które mają niejednokrotnie powiązania ze struktura-

mi terrorystycznymi. Przykładem tu może być IRA, powiązana w latach wcześniejszych z przemysłem papierosów na rynek brytyjski.

Zamieszczony poniżej wykres przedstawia ilości przemyconych papierosów, ujawnione przez podlaskich celników.

Rys. 2. Przemysł papierosów do Polski w woj. podlaskim

Źródło: Podlaska Służba Celna

Osobnym, aczkolwiek znacznym problemem jest obrót produktami ropopochodnymi. W tym przypadku, problem z nielegalnym obrotem dotyczy głównie paliw, gdzie następuje wprowadzenie do obrotu z pominięciem zapłaty należnego podatku akcyzowego. Straty budżetu, a zyski zorganizowanych grup przestępczych z tego tytułu szacowane są w milionach złotych. Jest to problem tzw. „mafii paliwowej.”

Bardzo opłacalnym procederem, którym trudnią się zorganizowane grupy przestępcze, jest wprowadzanie do obrotu towarów podrabianych: odzieży, obuwia, art. elektronicznych i zabawek, noszących logo znanych marek, pirackich płyt CD i DVD oraz nielegalnego oprogramowania.

W dalszym ciągu w krajach byłego Związku Radzieckiego, działają zorganizowane grupy przestępcze mające dostęp do taniej broni, którą sprzedają grupom przestępczym w całej Europie, wykorzystując proceder przemytu.

Prowadzone analizy oraz prognozy wskazują, iż prawie we wszystkich krajach Europy zachodniej i środkowej, a tym samym i w Polsce utrzymuje się wysokie zagrożenie kradzieżami samochodów. Konsekwencją „otwarcia granic” i wzrostu popytu na samochody tzw. dobrych marek stał się niekontrolowany przemysł kradzionych pojazdów. Największym europejskim rynkiem zbytu kradzionych samochodów są kraje Europy wschodniej i Azji. Polska stała się krajem tranzytowym w przemyśle samochodów na wschód. Przestępcy, w porozumieniu z polskimi i ukraińskimi grupami przestępczymi, korzystają z kurierów przewożących samochody na Ukrainę zazwyczaj poprzez przejścia graniczne RP z Ukrainą zlokalizowane na terenie województwa podkarpackiego. Najczęściej w ten sposób przewożone są pojazdy leasingowe, gdzie kierowca pojazdu korzysta z umowy notarialnej upoważniającej do wyjazdu poza granice kraju. Trzeba zaznaczyć, że Polska jest głównym krajem tranzytowym dla kradzionych samochodów na zachodzie Europy. Pojazdy przekazuje się do krajów, takich jak Rosja, Ukraina, Białoruś, republiki kaukaskie.

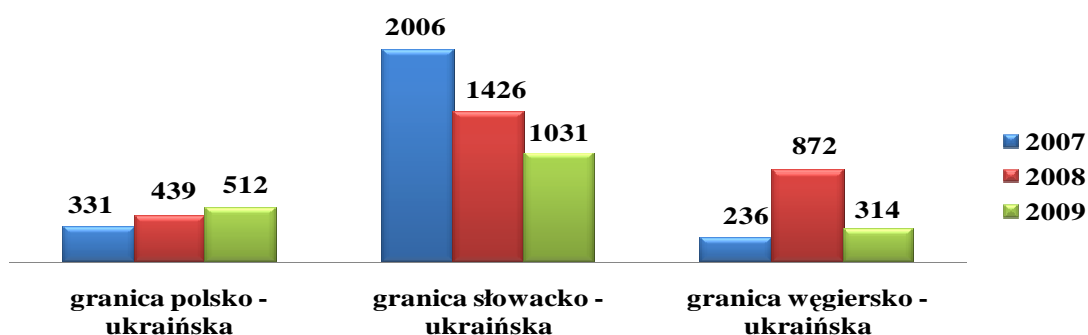
Z uwagi na dobre uszczelnienie granicy wschodniej, a zarazem wysokie ceny nowych części zamiennych w Polsce, znaczna część samochodów kradziona jest pod indywidualne zamówienia na podzespoły zamienne w uszkodzonych samochodach.

Usytuowanie geograficzne Polski sprawia, że krzyżują się tu szlaki przemytu narkotyków. Polska jest ich odbiorcą, ale i producentem, głównie amfetaminy.

Prowadzona analiza międzynarodowej przestępczości narkotykowej wykazuje zjawisko przewozu (przemytu) na dużą skalę środków odurzających i substancji psychotropowych przez unijną granicę Polski w obu kierunkach z przewagą przewozu z Europy zachodniej na teren Ukrainy, głównie amfetaminy, tabletek ekstazy oraz kokainy. Ze strony ukraińskiej na teren Polski dostarczana jest marihuana, która w sposób masowy uprawiana jest za wschodnią granicą. Grupy w strukturach zorganizowanych ściśle współpracują ze sobą w zakresie przemytu hurtowych ilości narkotyków.

Polskie grupy przestępcze bardzo chętnie nawiązują kontakty przestępcze z ukraińskimi przestępcami z uwagi na bardzo atrakcyjne ceny (100% przebicia ceny). Polska jest krajem tranzytowym tzw. szlaku bałkańskiego, dotyczącego przemytu heroiny, która transportem drogowym dostarczana jest na teren Europy wschodniej do państw, takich jak Rosja. Ostatnio polska Policja wraz ze Służbą Celną w Przemyslu udaremniła przemyt około 200 kilogramów efedryny o wartości 1 mln złotych, która z Turcji poprzez takie kraje, jak Bułgaria, Słowacja, Polska i granicę ukraińską miała trafić do odbiorców w Rosji. Efedryna jest podstawowym środkiem do produkcji amfetaminy i jest na liście środków kontrolowanych. Przemyt był organizowany przez grupę przestępczą, w skład której wchodziłi obywatele wszystkich wymienionych krajów. Transport był finansowany przez obywateli Ukrainy i Rosji natomiast wykonawcami przemytu byli obywatele Bułgarii i Polski.

Bardzo poważnym problemem są nielegalne migracje. Zamieszczony poniżej wykres przedstawia liczbę nielegalnych migrantów zatrzymanych za przekroczenie granicy państwa bez wymaganego pozwolenia lub usiłowanie takiego przekroczenia na poszczególnych sektorach granicy zewnętrznej

Rys. 3. Liczba nielegalnych emigrantów zatrzymanych za przekroczenie granicy

Źródło: Bieszczadzki Oddział Straży Granicznej

Zatrzymania osób na zewnętrznej granicy UE w 2009 roku przedstawiały się w następujący sposób⁴:

- 1595 zatrzymanych osób w związku z przekroczeniem wbrew przepisom wewnętrznej granicy UE, ujawnione na odcinkach odpowiedzialności służbowej oddziałów Straży Granicznej na granicy zewnętrznej UE,
- 307 zatrzymanych osób w związku z przekroczeniem wbrew przepisom na „zielonej” zewnętrznej granicy UE, ujawnione na odcinkach odpowiedzialności służbowej oddziałów Straży Granicznej na granicy zewnętrznej.

PODSUMOWANIE

W najbliższej przyszłości należy spodziewać się dalszego rozwoju transgranicznej przestępczości zorganizowanej. Spowoduje to wzrost zagrożenia dla bezpieczeństwa wewnętrznego państw Unii Europejskiej. Niezaprzeczalnym jest fakt, że organizacje przestępcze będą starały się intensyfikować swoją działalność, wzmacniać swoje międzynarodowe powiązania, a być może szukać kontaktów z organizacjami terrorystycznymi. Aby skutecznie przeciwdziałać tym zjawiskom, bezwzględnie zwiększone muszą być wysiłki związane z przeciwdziałaniem im. Sukces możliwy będzie tylko wtedy, gdy wszystkie państwa europejskie zaangażują się w ten proces.

Współpraca ta dotyczyć będzie między innymi:

- intensyfikacji współpracy w zakresie zabezpieczenia wielkich imprez masowych (EURO 2012);
- nawiązania bardziej ścisłej współpracy regionów – zwłaszcza przygranicznych – w zakresie pozyskiwania i wykorzystywania pomocowych funduszy unijnych, przeznaczanych na sprawy wewnętrzne i wymiar sprawiedliwości;
- wymiany informacji specjalistycznych z zakresu techniki kryminalistycznej;
- prowadzenia cyklicznych symulacji wspólnych działań w zakresie operacji policyjnych w pasie nadgranicznym.

Należy dlatego dołożyć wszelkich starań, aby walka ze zorganizowaną przestępczością transgraniczną stała się wspólnym sukcesem społeczności europejskiej.

LITERATURA

1. [online] [dostęp: 2010]. Dostępny w Internecie: www.wikipedia.pl.
2. Kuzior P., *Transgraniczna przestępczość zorganizowana jako zagrożenie dla bezpieczeństwa Europy*, [online] [dostęp: 2010]. Dostępny w Internecie: www.przestepczoscorganizowana.republika.pl/.swiat_pliki/transgraniczna_pz.htm.

CROSS-BORDER SECURITY OF POLAND

Summary

The article discusses the issues of cross-border organized crime. It also lists offences committed by organized crime groups throughout Europe. Furthermore, the article provides statistical

⁴ Źródło: Bieszczadzki Oddział Straży Granicznej.

Tomasz BĄK

data concerning cross-border crimes. The author of the article pays special attention to the threats this phenomenon poses for the countries in the European Union. Moreover, the article shows what efforts should be made to effectively combat this phenomenon.

Key words: *cross-border security, organized crime, cross-border crime*

Artykuł recenzował: płk dr hab. Zdzisław POLCIKIEWICZ, prof. nadzw. WSOWL